

Att älska sig själv utan att hata andra

AV JOHN GRADOWSKI

45 minuters bilresa norrut från Haifa ligger kibbutz Lohamei Hagetaot, Ghettokämparnas kibbutz, och The Centre for Humanistic Education, (CHE). Här får arabiska (kristna och muslimska), judiska och drusiska högstadie- och gymnasieelever tillsammans med sina lärare lära sig den svåra konsten att tycka om sitt egen kultur utan att se ner på andra kulturer, liksom konsten att veta skillnaden mellan nationell stolthet och chauvinism.

Utbildningen är kontroversiell. Den har Shoa (Förintelsen på hebreiska) som utgångspunkt. Många israeler anser att Förintelsen är en judisk angelägenhet, medan många araber frågar sig varför arabiska och drusiska elever och lärare behöver lära sig om Shoa, som uppfattas som en europeisk fråga.

– Vi har valt att studera och diskutera Shoa utifrån en universell utgångspunkt som är angelägen för alla människor, säger Raya Kalisman, initiativtagare till CHE och allomstädes närvarande motor. Det här är den enda utbildningsanstalten i Israel som för samman judar, araber och druser och som konfronterar grupperna med varandra utan att de behöver göra avkall på sina egna identiteter. Syftet är att få bort stereotyper, att sluta prata om att "araber och judar är sådana och sådana".

Judarnas kollektiva sorg

Raya Kalismans arabiske medarbetare, Salem Jubran, är poet, chefredaktör för tidningen Al Ahaly, föreläsare och en av de drivande krafterna bakom CHE. Han poängterar att de arabiska elever och lärare som studerar Shoa inte gör det för att judarna kräver det, utan för att lära om judarnas smärta, deras kollektiva sorg.

– Tusentals offer för Shoa lever fortfarande, de har barn och barnbarn och hela det israeliska samhället genomsyras av Shoa. Vi araber lever tillsammans med offren för Shoa. Men vi är också offer för den israeliska politiken. Därför måste vi studera och lära läxan av Shoa och samtidigt kräva av israelerna rätten att få leva i

frihet som en nationell minoritet. Bägge sidor har sin smärta. Jag kan inte prata om min egen smärta om jag inte erkänner den andres smärta.

CHE stöds av utbildningsministeriet och Holocaust Memorial Museum i Washington. Trots den ständiga politiska spänningen i Israel har antalet elever och lärare som besöker CHE stadigt ökat sedan starten 1996. På schemat står föreläsningar, diskussioner, möten med överlevare från Shoa, filmvisningar, workshops. Hittills har tusentals judar, araber och druser, framförallt från den norra delen av Israel, tagit del av den tvååriga utbildningen, som är helt frivillig. Lärare och elever kommer överens med Raya Kalisman om hur ofta de ska besöka centret. På grund av de olika förutsättningarna undervisas de arabiska, drusiska och judiska eleverna i separata grupper under det första året. Under det andra året sker gemensamma föreläsningar och diskussioner. Utbildningen avslutas med ett gemensamt sommarläger där det diskuteras om allt från Shoa till hur en rättvis samexistens mellan judar och araber ska se ut. En del elever ur de tre grupperna får också privilegiet att resa tillsammans till Europa och där träffa jämnåriga kamrater.

Shoa och Palestinakonflikten

David Netzel, koordinator och historielärare på CHE, säger att det finns en misstänksamhet och rädsla bland vissa israeler som menar att det på CHE görs jämförelser mellan Shoa och Palestinakonflikten.

– Vi är medvetna om att vissa arabiska elever gör jämförelsen. Vi får ta den risken. Det vi vinner är att araber för första gången förstår vad Shoa betyder för judarna. Om vi inte lär ut kunskapen om Shoa för en hel generation arabiska elever kommer vi att förlora den generationen. Det vill jag inte och då måste jag vara beredd på att vissa elever gör jämförelsen. Jag är beredd att betala det priset. Jag vet av erfarenhet att de arabiska elever som medverkar under hela kursen inte fortsätter att göra sådana jämförelser.

De judiska eleverna är mycket medvetna om att deras arabiska jämnåriga gör jämförelsen mellan Shoa och det palestinska folkets lidande. För dem är det en haltande jämförelse. De håller med om att palestiniernas situation är hemsk, att en snabb fred måste nås, men Palestina är inte Warszawa-gettot.

För de judiska eleverna är Shoa en del av deras arv. De är uppväxta med den, har studerat den och många har släktingar som antingen mördades under eller överlevde Shoa. Det är inte främst historisk kunskap de söker och det är inte heller CHE målsättning, även om den historiska kunskapen naturligtvis är en del av undervisningen. Det är istället berättelser, vittnesmål, psykologiska och sociologiska förklaringsmodeller dessa ungdomar söker.

Modiga arabiska elever

Motiven för de arabiska och drusiska eleverna att delta i undervisningen på CHE varierar från att vilja lära sig mer om judarnas historia, att lära sig mer hebreiska (för att bättre kunna prata med sina judiska vänner) till viljan att försöka att förstå varför Shoa var möjlig.

Det är förenat med ett visst mod från de arabiska elevernas sida att delta i undervisningen på CHE. Vissa av deras kamrater ställer sig frågande: "Vad har ni där att göra?" Några lärare är direkt fientliga medan andra tvärt om uppmuntrar eleverna att delta. En del föräldrar var en aning skeptiska i början. Men det föräldragenerationen kanske inte mäktade med har blivit vardag för ungdomarna; de har alla judiska kamrater och de träffas hemma hos varandra. Om man gillar en människa beror det på hur de är och inte på religionen.

I undervisningen för de arabiska eleverna om nazisternas "Aktion T4", d v s eutenasi-programmet där 120 000 tyska "mindervärdiga" barn och vuxna mördades, använder läraren "...om detta må ni berätta" av Stéphane Bruchfeld och Paul Levine i arabisk översättning. Läraren går vidare från "Aktion T4" till Shoa, den etniska rensningen i ex-Jugoslavien och folkmorden i Rwanda. Mot slutet av lektionen ställer läraren den retoriska frågan "och vad gjorde vi åt det som har inträffat i vår tid?" "Inte mycket". "Och vad säger det om oss?".

Samexistens den viktigaste frågan

Anette Shamaia är född i Sverige, utvandrade till Israel 1974 och arbetar som

högstadielärare i Galiléen. Hon har deltagit i lärarkursen och är nu tillbaka på institutet i egenskap av lärare för en grupp israeliska elever. Hon har länge engagerat sig i samexistensfrågor med landets minoriteter och hon har arabiska och drusiska vänner.

– Det finns ingen viktigare fråga än just den om samexistens. Vi behöver inte alltid hålla med varandra, men vi måste ha en dialog. Att verkligen se den andre kan många gånger vara svårt. Att ta del av den andres historia är obehagligt, det är många nya sanningar att ta till sig. För araberna handlar det om att förstå vidden av Shoa, för oss judar att inse palestiniernas smärta och att många av oss faktiskt lever i ett område där det har bott palestinier i flera hundra år.

För Salem Jubran är Anettes sätt att resonera självklart.

– När lärarna, oavsett religion, har gått utbildningen här är de mer medvetna om sin egen historia och därför också mer öppna för andras historia. När vi ser den andre förstår vi också att alla tankar på ett Storisrael och ett Palestina utan judiska grannar är illusioner.

John Gradowski är journalist och medlem i Svenska kommittén mot antisemitism